

Abort a infanticídium v novovekom uhorskom trestnom práve

Abortion and Infanticide in the Modern Hungarian Criminal Law

Eva Repková

Abstract: *The deliberate killing of an unborn child – abortion and the intentional killing of newborns by their mothers – infanticide have always been a rather frequent phenomenon. Certain cultures tolerated these acts, but on the other hand, many civilizations severely punished them, which was related to the advancement of value orientation of the culture or to the established normative system. The protection of unborn and newborn children became the part of the Hungarian criminal law as the value of fundamental social importance, especially under the influence of Christian principles those considered child to be an absolute social value since the conception. Abortion and infanticide legislation fluctuated from relatively lenient canonical penalties and homage in the Middle Ages through the New Ages draconian absolutistic criminal codes, which almost regularly used a capital punishment for such offenses. The period of the 19th century represents a radical political and cultural break and could be considered a beginning of mitigating the criminal prosecution of these offenses, which means a transformation of the entire purpose of punishment, as well. The paper is therefore focused specifically on the period of the 19th century in order to provide an overview of the criminal legislation and judicial decisions in relation to these offenses. The study emphasizes the modifications to the legislation of abortion and infanticide which are simultaneously compared with absolutistic scribes of the Habsburg monarchy and modern criminal legislation.*

Key Words: *Abortion; Infanticide; Bűntetőjogtan; Hungarian Criminal Code; Austrian Criminal Code; Illegitimate Child; Unwed Mother; Animated Fetus.*

Abstrakt: *Usmrtenie nenarodeného dieťaťa – abort a vražda novonarodeného dieťaťa matkou – infanticídium boli v celej histórii ľudstva pomerne častým javom. Určité kultúry tieto skutky tolerovali, v mnohých civilizáciách naopak podliehali nekompromisnému trestnému postihu, čo súviselo*

s vyspelosťou, s hodnotovou orientáciou danej kultúry, a tiež so zavedeným normatívnym systémom. Najmä pod vplyvom kresťanstva, ktoré dieťa od počatia považovalo za absolútnu spoločenskú hodnotu, sa ochrana nenarodených a novonarodených detí pretavila do uhorského trestného práva ako hodnota s mimoriadnym spoločenským významom. Právna úprava abortu a infanticídia fluktovala od miernych kánonických trestov a homágia v stredoveku cez drakónske novoveké absolutistické trestné zákonníky, ktoré tieto delikty trestali takmer vždy kapitálnym trestom. Radikálny politický i kultúrny zlom predstavuje obdobie 19. storočia, ktoré je zároveň počiatkom zmierňovania trestného postihovania týchto deliktov, pričom dochádza k celkovej modifikácii hlavného účelu trestu. Štúdia bude preto osobitne zameraná na obdobie 19. storočia, s cieľom poskytnúť prehľad trestnej úpravy a súdnych rozhodnutí v súvislosti s týmito činmi v sledovanom období, s akcentom na modifikácie právnej úpravy abortu a infanticídia, ktoré sú paralelne komparované s absolutistickými zákonníkmi Habsburskej monarchie a novodobou trestnoprávnou úpravou.

Kľúčové slová: Abort; infanticídium; Buntetöjogtan; uhorský trestný zákonník; rakúsky trestný zákonník; nemanželské dieťa; slobodná matka; animovaný plod.

Úvod

V mnohých náboženstvách a kultúrach bolo prednášanie ľudských obiet bohom bežnou obyčajou. Tradícia spočívajúca v obetovaní nenarodených i novonarodených detí sa vykonávala v mnohých formách a z rozličných dôvodov (Kartágo,¹ Yukatán,² Fenícia, Perzia, Rím).³ V určitých kultúrach bolo atypické správanie dieťaťa po narodení považované za prejav posadnutosti zlými duchmi, čo značilo potrebu jeho usmrtenia, v iných kultúrach boli aborty (feticídium)⁴ a infanticídium zapríčinené obavou

¹ CUMMINS, J. *Great Rivals in History: When Politics Gets Personal*. 2nd ed. San Diego, CA: Thunder Bay, 2013, s. 27. ISBN 978-1-60710-865-8.

² TIESLER, V. a A. CUCINA, eds. *New Perspectives on Human Sacrifice and Ritual Body Treatments in Ancient Maya Society*. 1st ed. New York: Springer, 2008, s. 257. ISBN 978-0-387-09524-0.

³ ARNOLD, B. a N. L. WICKER, eds. *Gender and the Archaeology of Death*. 1st ed. Plymouth: AltaMira, 2001, s. 11-12. ISBN 978-0-7591-0137-1. „Romulus a neskôr zákon dvanástich tabúl prikazovali slabé deti zabiť alebo ich opustiť v záujme kvality budúcej generácie.“ NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 20.

⁴ Úmyselná deštrukcia ľudského plodu.

o nemožnosť zabezpečenia vena na vydaj či budúcu slabú sociálnu situáciu novonarodených dcér (India).⁵ Táto negatívna spoločenská prax pretrvávala v istých spoločnostiach až do polovice 19. storočia (India, historický Bengálsky región), a ani v modernej dobe jej vykonávanie celkom nezaniklo. Medzi základné predpoklady, ktoré vo všeobecnosti ovplyvňovali postoj určitej spoločnosti k úmyselným potratom a infanticídiu, patrilo preberanie hodnôt dominujúceho náboženstva, ideológie, záujem vlády/panovníkov na znížení, prípadne zvýšení pôrodnosti, hodnota ženy v spoločnosti, miera natality/mortality, preferovanie/diskriminácia určitého pohlavia, ekonomická vyspelosť krajiny a pod. Tak, ako boli v minulosti rozšírené detské obety, ani používanie antikoncepčných prostriedkov pri snahe o zabránenie tehotenstva nebolo zriedkavým javom (Egypt – už v r. 2000 pred Kr., Mexiko).⁶ V mnohých z týchto štátov tieto tendencie predstavovali všeobecný postoj k deťom, ktoré požívali v spoločnosti nulovú hodnotu. Z tohto dôvodu bolo u žien rozšírené užívanie abortificientov (liekov, ktoré mali „navrátiť“ žene mesačný cyklus),⁷ už narodené deti mohli byť ponechané na opustených miestach, zhodené zo skaly (Grécko, Rím), používala sa tiež selektívna likvidácia potomstva – dievčat (stredoveký Paríž),⁸ a deti boli tiež používané ako sexuálne objekty (Rím).⁹ Až kresťanstvo prinieslo do európskeho prostredia radikálnu zmenu v pohľade na tieto činy a toto laxné správanie spoločnosti voči nenarodeným a novonarodeným deťom nekompromisne odsudzovalo,¹⁰ čoho dôkazom boli striktné kánonické normy odsudzujúce tieto činy ako rozporné s Božím zákonom. Kresťanská morálka považovala počaté dieťa za Boží dar, ktorý nemohol byť odmietaný používaním zneplodňujúcich prostriedkov alebo zničený usmrtením dieťaťa pred či po jeho narodení. Od obdobia sexuálnej moralizácie v stredoveku a začiatku novoveku však došlo aj v uhorskom svetskom súdnictve k opačnému negatívne-

⁵ MUTHULAKSHMI, R. *Female Infanticide: Its Causes and Solutions*. 2nd ed. New Delhi: Discovery Publishing House, 2003, s. 8-10. ISBN 81-7141-383-8.

⁶ TINÁK, B. *Na hrote trňa: O práve na život od počatia po prirodzenú smrť*. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2002, s. 13. ISBN 80-7162-383-0.

⁷ RIDDLE, J. M. *Eve's Herbs: A History of Contraception and Abortion in the West*. 3rd ed. Cambridge: Harvard University, 1999, s. 193. ISBN 0-674-27026-6.

⁸ COLEMAN, E. R. L'infanticide dans le Haut Moyen Age. *Annales: Histoire, Sciences Sociales*. 1974, vol. 29, no. 2, s. 328. ISSN 0395-2649.

⁹ SCHULTZ, L. G. Child Sexual Abuse in Historical Perspective. In: J. R. CONTE a D. A. SHORE, eds. *Social Work and Child Sexual Abuse*. 1st ed. New York: Haworth, 1982, s. 21. ISBN 0-917724-98-4.

¹⁰ NOONAN, J. T. ed. *The Morality of Abortion: Legal and Historical Perspectives*. 1st ed. Cambridge: Harvard University, 1970, s. 212.

javu, kedy boli ženy za spáchanie abortu a infanticídiá a skutkov s nimi súvisiacich (smilstvo a cudzoložstvo) postihované tými najkrutejšími trestami, často sprevádzanými ritualizovanými popravami. Tento radikálny prístup bol príznačný pre novoveké uhorské dekretálne právo (Constitutio Criminalis Ferdinanda, 1656, Praxis Criminalis Carolina, 1723), ale aj obyčajové právo už v zbierke Opus Tripartitum Štefana Werböczyho skutok vraždy príbuzného, kam sa zaraďovalo aj infanticídium, považovalo za čin infamujúci, ktorý postihovalo konfiškáciou majetku a kapitálnym trestom.¹¹

Delikty abortu a infanticídiá v 19. storočí

Delikty infanticídiá a abortu sa v našej histórii veľmi často spájali s nemravným správaním žien (smilstvo, cudzoložstvo), ktoré bolo v minulosti štátnymi orgánmi veľmi prísne postihované. Najčastejším dôvodom páchania týchto skutkov sa tým stal strach z odhalenia mravnostného deliktu, o ktorého spáchaní sa spoločnosť dozvedela práve vznikom neočakávaného tehotenstva.¹² Od liberalizácie sexuálneho správania žien zákonom Jozefa II. z roku 1781 došlo v Habsburskej monarchii aj k celkovému zníženiu početnosti týchto násilných trestných činov, čo dokazuje správa viedenského lekára pochádzajúca z obdobia po dekriminalizácii dobrovoľného smilstva.¹³ Až od obdobia vzniku Všeobecného zákonníka o zločinoch a trestoch za ne (*Allgemeines Gesetz über Verbrechen, und derselben Bestrafung*) Jozefa II. (1787) možno hovoriť o určitom uvoľnení trestného práva či humanizácii v trestaní abortov a infanticídiá. Stalo sa tak z dôvodu celkovej modifikácie hlavného účelu trestu, ktorý už nemal na páchatel'a pôsobiť represívne a odstrašujúco, ale mal plniť predovšetkým výchovnú a preventívnu funkciu. Verejné zločiny abortu (*abactio foetus, procuratio abortus, magzát elüzése*)¹⁴ a infanticídiá – zabitie dieťaťa

¹¹ KADLEC, K. *Verböczyho Tripartitum a soukromé právo uherské a chorvátské šlechty v něm obsažené*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, s. 222. Porovnaj GYLÁNYI, E. *The Hungarian Legislation Concerning Infanticide: A Historical Overview and the Criminological Background* [online]. 2010, no. 1, s. 327 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/327.pdf.

¹² SZEGHYOVÁ, B. Žena a zločin vo východoslovenských mestách v 16. storočí. In: T. LENGY-ELOVÁ, ed. *Žena a právo: Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic, 2004, s. 66-85. ISBN 80-88880-59-9.

¹³ TINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šlenství v čase odkouzlování světa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2004, s. 329. Každodenní život 19. ISBN 80-7203-565-7.

¹⁴ *Magyar törvénykezési szótár*. 1. kiad. Pesten: Trattner-Karólyi, 1837. 94 s.

(*suppressio infantum, germek ölés*)¹⁵ prestávajú byť v spoločnosti vnímané ako najťažšie násilné formy zločinnosti, ale prihliada sa na osobitosť týchto skutkov zahŕňajúcich vo svojej podstate viaceré skutočnosti, ktorými sa odlišujú od iných trestných činov proti životu a zdraviu.¹⁶

Počas platnosti tohto zákona na našom území sa tieto činy – v našej stredovekej a novovekej histórii predstavujúce pretrhnutie najposvätejšieho puta medzi matkou a dieťaťom a zlyhanie najdôležitejšej funkcie ženy, materstva – nepostihujú trestom smrti,¹⁷ ale za ich spáchanie sa ukladajú rôzne stupne trestu odňatia slobody. Infanticídium bolo zaradené medzi všeobecnú skutkovú podstatu zločinu vraždy príbuzného (*Verwandtenmord*),¹⁸ ako to pôvodne ustanovovalo Tripartitum.¹⁹ Skutková podstata deliktu abortu priniesla určitú modifikáciu v tom zmysle, že za osobitnú skutkovú podstatu abortu sa pokladalo len spáchanie činu nevydatou ženou. Status slobodnej matky zabezpečil páchatel'ke miernejší trest, keďže sa prihliadalo na jej neporovnateľne ťažšiu sociálnu situáciu, ako to bolo v prípade ženy vydatej.²⁰ Zohľadnenie statusu nevydatej mat-

¹⁵ BÉLI, G. *Magyar jogtörténet: A tradicionális jog*. 1. kiad. Budapest; Pécs: Dialóg Campus, 1999, s. 179-220. ISBN 963-9123-12-9.

¹⁶ Osobitosť týchto činov spočíva vo fyzických a psychických stavoch ženy vyvolaných pôrodom v prípade vraždy novonarodeného dieťaťa a nemožnosť vývoja nenarodeného dieťaťa mimo tela matky, čím je na jej tele do určitého štádia tehotenstva závislé, v prípade abortu.

¹⁷ Trest smrti pochovaním a prepichnutím kolom v hrobe (ako to upravoval Constotutio Criminalis Theresiana) sa u nás uplatňoval výlučne na ženách a takmer vždy za infanticídium. Najčastejším a najbežnejším spôsobom bola však poprava s'ťatím a obesením, pričom stínanie sa považovalo za najmiernejší, najmenej ponižujúci trest, ktorý bol v Európe najmä výsadou šľachty. V Uhorsku tento trest používali aj na obyčajných obyvateľov miest z najnižších sociálnych vrstiev spoločnosti. Pri ženách sa občas ukladal aj trest utopením, nikdy nie napichnutie na kôl alebo obesenie (Košice, Levoča, Bardejov a Prešov). Stínanie žien bolo bežné v Bardejove a v Levoči, v Košiciach o statí žien nie sú zmienky. Pozri SZEGHYOVÁ, B. Tresty v súdnej praxi miest v 16. storočí. In: *Kriminalita, bezpečnosť a súdnictvo v minulosti miest a obcí na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007, s. 110-111. ISBN 978-80-223-23024.

¹⁸ BRAMBRING, A. *Kindestötung: (§ 217 A.F. STGB)*. 1. Aufl. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010, s. 16. ISBN 978-3-11-024832-6.

¹⁹ V období 17. a 18. storočia trestné kódexy platné na našom území kvalifikovali infanticídium ako osobitný druh zločinnosti, nie v zmysle jeho favorizácie, čo je príznačné pre moderný trestný čin vraždy novonarodeného dieťaťa matkou.

²⁰ HAGEMEISTER, E. F. a J. B. A. SAMHABER. *Allgemeines Gesetz über Verbrechen, und derselben Bestrafung* [online]. Wien, 1787 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://reader.digital-sammlungen.de/en/fs1/object/display/bsb10394362_00001.html?contextSort=score%2Cdescending&contextType=scan&contextRows=10&context=92. Porovnaj NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 45.

ky pri delikte abortu znamenalo zároveň výraznú liberalizáciu mravnostných trestných činov, keďže žena nielenže nebola potrestaná za spáchanie dvoch trestných činov (smilstva a abortu), ale zákon ju dokonca v prípade otehotnenia mimo manželstva privilegoval. Pri delikte infanticídia sa však na status ženy neprihliadalo.²¹

Výrazné uvoľnenie trestnoprávnej úpravy podľa zákonníka Jozefa II. pre územie Slovenska skončilo už v roku 1790, kedy bola jeho platnosť zrušená²² a trestné právo sa vrátilo do starých kol'ají. Aj keď na našom území v sledovanom období existovali snahy o kodifikáciu uhorského trestného práva (1795, 1827, 1843),²³ tieto sa nikdy nestali zákonom, a preto dokonca v období prvej polovice 19. storočia sa v niektorých mestách stretávame s uložením trestu smrti za delikt infanticídia.²⁴ Posledná zo spomenutých osnov trestného zákona z roku 1843 však so sebou priniesla určité faktické pozitívne zmeny v trestnom súdnictve, keďže na jej základe uhorské súdy za najťažšie trestné činy takmer prestali ukladať trest smrti.²⁵

Zákon trestný č. 117/1852 r. z. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch

Bachov absolutizmus so sebou priniesol zavedenie celého rakúskeho právneho poriadku do Uhorska, čo sa uskutočnilo vydaním cisárskeho patentu z 29. novembra 1852. Pre oblasť trestného práva tým začal od roku 1852 platiť na našom území zastaraný rakúsky trestný zákonník z roku 1803 (Zákonník o zločinoch a ťažkých policajných priestupkoch), aj keď zrevidovaný ako Zákon trestný č. 117/1852 r.z. o zločinoch, preči-

²¹ BRAMBRING, A. *Kindestötung: (§ 217 A.F. STGB)*. 1. Aufl. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010, s. 16. ISBN 978-3-11-024832-6.

²² POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 39. ISBN 978-80-89447-47-3.

²³ VOJÁČEK, L. a K. SCHELLE. *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: Key, 2007, s. 103. ISBN 978-80-87071-43-4.

²⁴ Pre 19. storočie v Uhorsku je typické určité vákuum kodifikovaného trestného práva, kedy sa súdy riadia prevažne právnou obyčajou, prípadne odkazujú na staré trestné zákony (Praxis Criminalis z roku 1723). ŠA – TT; MG – TT. Processus Criminalis contra Annam Fabuss: Infanticidii. In: *Processualia*. 1833, inv. č. 18-137-7, druh ukl. jednotky 107.

²⁵ VOJÁČEK, L. a K. SCHELLE. *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: Key, 2007, s. 104. ISBN 978-80-87071-43-4. Porovnaj GYLÁNYI, E. *The Hungarian Legislation Concerning Infanticide: A Historical Overview and the Criminological Background* [online]. 2010, no. 1, s. 328 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/327.pdf.

noch a priestupkoch, ktorý sa oproti pôvodnému zákonu podstatne nezmenil.²⁶

Vraždu novonarodeného dieťaťa upravoval rakúsky trestný zákon v XV. hlave, § 139. Matka – páchatel'ka skutkovú podstatu trestného činu mohla naplniť dvoma spôsobmi konania, a to úmyselným konaním proti životu novonarodeného dieťaťa, spočívajúcim v jeho priamom usmrtení (aktívne konanie bolo trestané prísnejšie), a zároveň úmyselným opomenutím úkonov potrebných na prežitie dieťaťa po pôrode (za pasívne konanie bola stanovená miernejšia sankcia).²⁷ Osobitnými privilegujúcimi prvkami tohto zločinu bolo spáchanie činu pri pôrode vlastnou matkou dieťaťa, ktoré však muselo byť splodené mimo manželstva. Len v tomto prípade sa na čin vzťahoval zmiernený trest v trvaní od desiatich do dvadsiatich rokov žalára. V prípade, ak išlo o dieťa počaté za trvania manželstva, páchatel'ku mohol stihnúť doživotný trest odňatia slobody.²⁸ Rakúsky trestný zákonník tým zaviedol do skutkovej podstaty statusovú vlastnosť nevydatej matky, pri ktorej sa mala zohľadniť jej sťažená sociálna a ekonomická situácia. Tento privilegujúci status sa stal imanentnou súčasťou českých a slovenských trestných zákonov až do prijatia socialistického trestného zákona.²⁹

²⁶ Zákon č. 117 zo dňa 27. mája 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích. Čl. 1. „Počínajíc ode dne 1. září 1852, má jak v těch zemích korunních, v kterých potud měl právní moc zákoník trestní vydaný dne 3. září 1803, tak i v království Uherském, Chorvatském, Slavonském spolu s Přímořím Chorvatským, ve velkoknížectví Sedmihradském, vojvodství Srbském, banátě Temešském a ve velkovojevodství Krakovském vejíti v působnost následující zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích jakožto jediný předpis o trestání činů v něm jmenovaných a od téhož dne zbavují se platnosti všechny zákony, nařízení a zvyklosti, které co do věci tohoto zákona trestního v některé části říše Naší potud působily, vyjímajíc toliko zákony trestní, dané pro vojsko a pro Hranice vojenské.“ *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinech, přečinech a priestupkoch.*

²⁷ Spôsob spáchania činu bol teda celkom totožný so skutkovými podstatami infanticídiá v starých rakúskych trestných kódexoch (Constitutio Criminalis Ferdinandea, Constitutio Criminalis Theresiana).

²⁸ NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 71.

²⁹ Dôvodom vyňatia tejto statusovej vlastnosti bolo prijatie socialistickej ústavy z 9. mája 1948, ktorá vo svojom ustanovení § 11 ods. 2 vyhlásila, že pôvod dieťaťa nesmie byť na ujmu jeho právam, a tento prístup sa odrazil aj v zákone č. 265/1949 Sb. o rodinnom práve (účinný od 1. januára 1950) v ustanovení § 35 a nasl., podľa ktorého pôvod detí od ich rodičov nezávisel od toho, či dieťa bolo zrodené v manželstve alebo mimo neho. Pozri VIKTORY, J. Právnomu obzoru do nového roku. *Právny obzor*. 1950, roč. 33, č. 1, s. 2. ISSN 0032-6984.

Matériu ochrany plodu zakotvil trestný zákon v XVI. hlave, konkrétne v §§ 144 až 148. V prvej skutkovej podstate išlo o vyhnanie vlastného plodu, ktorého subjektom – páchatelkou bola matka alebo iná osoba, ktorá vykonala vyhnanie plodu s matkiným súhlasom. Za dokonaný zločin páchatelovi hrozil trest odňatia slobody v ťažkom žalári od jedného do piatich rokov, pričom pokus o vypudenie plodu bol trestaný miernejšie.³⁰ Zvláštnosťou, a povedzme, pozitívnou diskrimináciou žien oproti mužom pri tomto zločine bola skutočnosť, že ak bol spolupáchatelom tohto zločinu otec potrateného dieťaťa, jeho trest sa oproti matke ešte zostril.³¹ Rakúsky trestný zákon sa paradoxne pri aborte vyhol diferenciacii trestného postihu v závislosti od statusu páchatelky – matky (vydatá/slobodná) alebo pôvodu dieťaťa (manželské/nemanželské).

Pri vyhnaní cudzieho plodu išlo o páchatelstvo tretej osoby, ktorá vyhnala alebo sa pokúsila vyhnáť cudzí plod proti vôli jeho matky, prípadne bez jej vedomia. Trestom bolo odňatie slobody v ťažkom žalári od jedného do piatich rokov. Ak takýmto činom bol ohrozený aj samotný život matky, páchatel mohol byť potrestaný na trest ťažkého žalára od piatich do desiatich rokov.³² V rakúskom trestnom zákone sa teda sekundárny následok vyhnania plodu v podobe smrti matky trestal ako kvalifikovaná skutková podstata vyhnania plodu, neaplikoval sa tu súbeh trestných činov (vyhnanie plodu a vražda), ako to bolo v osnove z roku 1843.³³ Objektom zákonnej ochrany mal byť ľudský plod od jeho vzniku, teda od počatia do začiatku pôrodu, pričom sa neriešila vospelosť, životaschopnosť či stupeň vývoja plodu³⁴ v čase jeho usmrtenia. Čin bol rovnako trestný, či išlo o potrat v ranom, alebo v neskorom štádiu tehotenstva. Tento zákon zároveň nepoužíval pojmy „animovaného“ a „neanimovaného“ plodu ako Tereziánsky a Ferdinandov trestný kódex (Ferdinand III.),³⁵ aj napriek skutočnosti, že z uvedených noriem vychádzal.

³⁰ Za pokus hrozil žalár od šiestich mesiacov do jedného roka. Pozri *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*. § 145. Pozri tiež KÜHN, Z. *Ochrana ľudského plodu v trestním právu*. 1. vyd. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998, s. 13. ISBN 80-238-3605-6.

³¹ *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*. § 146.

³² *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*. § 148.

³³ PAULER, T. *Büntetójogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 170.

³⁴ *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*. § 145. Porovnaj NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 73.

³⁵ Za abort neanimovaného plodu (neoduševneného, ktorý sa nepovažoval do doby animácie za plnohodnotného človeka) v zmysle uvedených zákonov hrozil páchatelovi len špeciálny telesný trest a cirkevné pokánie. Ak však išlo o potrat animovaného plodu (ktorý

Možno povedať, že zákon sa po prvý raz zaoberá problematikou vitálnych indikácií umelého potratu, a to zakotvením zvláštnej okolnosti krajnej núdze v ustanovení § 2 písm. g), kde mohol byť zaradený aj skutok, pri ktorom lekár pre záchranu života matky vykonal abortčný zákrok.³⁶ Ide o nepriame zakotvenie indikácie umelého potratu v prípade vážneho ohrozenia života ženy, s tým, že sa táto okolnosť vzťahovala len na konanie lekára. Krajná núdza sa tu riadila zásadou proporcionality, nie rovnocennosti,³⁷ čím došlo k právnenému zakotveniu zásady právnej nadradenosti života matky nad jej nenarodeným plodom.³⁸

Aborty a infanticídium sa vo všeobecnosti zaradovali medzi latentné formy trestnej činnosti, keďže ich zistenie fakticky záviselo od priznania samotnej ženy. Rakúsky trestný zákonník sa preto vyrovnal s problematikou utajovania týchto činov tým, že zakotvil dve ustanovenia, ktoré postihovali neoznámene dôležitých skutočností súvisiacich s pôrodom. V ustanovení § 339 „*predpis pre nevydaté tehotné ženy*“ stanovil povinnosť slobodným tehotným ženám k pôrodu privolať na pomoc pôrodnú babicu, pôrodného asistenta alebo „počestnú“ ženu. V prípade, ak ženu prekvapil pôrod, alebo existovala iná prekážka brániaca žene privolať pomoc a následne dieťa potratila, alebo narodené dieťa do 24 hodín po pôrode zomrelo, mala to ihneď oznámiť osobe, ktorú mala zavolať k pôrodu, prípadne inej úradnej osobe, a zároveň týmto osobám ukázať potratené dieťa, alebo dieťa, ktoré zomrelo tesne po pôrode.³⁹ Ak túto svoju povinnosť žena nesplnila, bola postihnutá za priestupok s trestom tuhého

už bol človekom), páchatel'ovi mal byť uložený trest smrti s'atím. Forma Processus Iudicii Criminalis: Seu Praxis Criminalis. Josepho I. dicata anno M. DCC. XVII. In: *Corpus Iuris Hungarici*. Art. LXVII. Circumstantiae alleviantes. „*Quando foetus, necdum suit animatus, et abortus adhuc medio tempore inter conceptionem et partum accidit.*“ (§ 6 č. 2) Pozri tiež *Constitutio criminalis aneb hrdeľnj prawnj rzad*. 1. vyd. Wjden: J. T. Trattner, 1769, čl. 81 § 6. Porovnaj „*Quando foetus nudum fuit animatus.*“ *Constitutio Criminalis Theresiana* [Latin version] [online]. s. 296 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/en/index.php?request=show_te_i_digidoc&docId=rec1293533486_236&client=-.

³⁶ Dôvody vylučujúce zlý úmysel (§ 2). Preto neráta sa ku konaniu alebo opomenutiu za zločin: písm. g) keď sa skutok stal z neodolateľného donútenia alebo pri výkone spravodlivej nutnej obrany.

³⁷ Zásada rovnocennosti bola príznačná pre socialistickú právnu teóriu krajnej núdze.

³⁸ NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 75.

³⁹ § 339 *Predpis pre nevydaté tehotné ženy. Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*.

ho väzenia od troch do šiestich mesiacov.⁴⁰ Oznámenie týchto skutočností malo ženu chrániť pred podozrením zo spáchania abortu či infanticídia a slúžiť jej ako dôkaz v prípadnom trestnom konaní. Zatajenie smrti dieťaťa by zvyšovalo podozrenie o úmyselnom spáchaní tohto činu v prípade nájdenia *corpus delicti*. Rovnako sa ako priestupok s peňažným trestom (od 20 do 200 K starej rakúskej meny, neskôr od 100 do 1 000 Kč) trestalo porušenie povinnosti lekárskejších osôb oznámiť chorobu, poranenie, pôrod alebo úmrtie, pri ktorom existovalo podozrenie zo spáchania zločinu, prečinu alebo nejakého násilného ublíženia na zdraví spôsobeného inou osobou.⁴¹ Išlo o zakotvenie zákonnej povinnosti lekárov nahlásiť prípadné podozrenie zo spáchania činu vyhnania plodu.⁴² Táto nahlasovacia povinnosť mohla priniesť určité pozitíva, najmä na účely zobjektívnenia štatistík o páchaní tejto latentnej trestnej činnosti, na druhej strane sa jasne dostávala do rozporu s princípom zachovania lekárskeho tajomstva.

Büntetöjogtan

V Uhorsku prijatím Októbrového diplomu 20. októbra 1860 dochádza vo formálnej rovine k ukončeniu Bachovho absolutizmu, a tiež k formálnemu obnoveniu práva jednotlivých krajín Habsburskej monarchie. Po obnovení uhorskej samostatnosti bolo zavedené pôvodné uhorské feudálne právo (spred roku 1848), ktoré bolo potrebné modifikovať a doplniť, na čo bola zriadená Judexkuriálna konferencia.⁴³ Najcharakteristickejšim rysom vtedajšej feudálnej maďarskej šľachty však bolo nepripustiť žiadne zásadné zmeny v trestnoprávnej oblasti,⁴⁴ čo sa stalo pravdepodobne dôvodom toho, že pokroková osnova uhorského trestného zákona z roku

⁴⁰ § 340 Trest pre zatajenie pôrodu. *Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*.

⁴¹ KÜHN, Z. *Ochrana ľudského plodu v trestním právu*. 1. vyd. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998, s. 14. ISBN 80-238-3605-6.

⁴² Toto ustanovenie zakotvujúce oznamovaciu povinnosť lekára pri podozrení zo spáchania abortu pri prijímaní zákona o ochrane plodu v roku 1941 ústavno-právny aj zdravotný a sociálny výbor navrhli vynechať, keďže by jeho zakotvenie bolo v rozpore so zásadou o zachovaní lekárskeho tajomstva, čo by zvýšilo nedôveru k lekárskemu povolaniu. *Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o ochrane plodu, jeho vzniku a o zmene §§ 285, 286 trestného zákona a §§ 423 až 427 vojenského trestného zákona [1941-03-25]* [online]. 1941 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=359>.

⁴³ MOSNÝ, P. a L. HUBENÁK. *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. 1. vyd. Košice: Aprilla, 2008, s. 101-103. ISBN 978-80-89346-02-8.

⁴⁴ BIANCHI, L. et al. *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu: 1848 - 1945*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 155.

1843 nebola Judexkuriálnou konferenciou prijatá. Súdna prax sa tak musela zaobísť bez pomoci zákonodarcu v oblasti trestného práva hmotného a pri svojich rozhodnutiach sa začala opierať o učebnicu trestného práva T. Paulera „Büntetöjogtan“ z roku 1864,⁴⁵ ktorá bola kombináciou osnovy trestného zákona (1843), rakúskeho trestného zákona a nemeckej trestno-právnej vedy.⁴⁶ Došlo ku kurióznejšej situácii, kedy súdna prax využívala ako prameň práva názory a stanoviská súkromnej osoby. V neskoršom období učebnica získala jej častým používaním dokonca relevanciu obyčajového práva.⁴⁷

Problematiku infanticídiá a abortu upravovala v II. hlave s názvom „Zločiny proti ľudskému životu“ („*Második Fejezet. Büntettek az emberi élet ellen*“), vraždu novonarodeného dieťaťa matkou v §§ 424, 425, 426 (lat. *Infanticidium in sensu proprio*, maď. „*Gyermekölés*“) a abort – vypudenie plodu v §§ 427, 428, 429 (maď. „*Magzat elhajtás*“).

Vraždou dieťaťa v užšom zmysle – infanticídium (§ 424) sa rozumelo konanie konkrétneho subjektu trestného činu – matky dieťaťa (§ 425), pri ktorom usmrtila svoje novonarodené nemanželské dieťa. Len v prípade spáchania činu vlastnou matkou dieťaťa súd zohľadnil poľahčujúce okolnosti skutku. Tento čin mal byť spáchaný s vopred uváženou pohnútkou zavraždiť dieťa, čo na prvý pohľad evokovalo kvalifikáciu činu ako úkladnej vraždy. Privilegujúce prvky však takúto kvalifikáciu skutku nepripúšťali. Z tohto dôvodu sa daný skutok postihoval miernejšie ako iná vražda s vopred uváženou pohnútkou. Okolnosťami, ktoré znižovali trestnú závažnosť činu a trestne privilegovali páchatelku, boli:⁴⁸

- a) otehotnenie mimo manželstva;
- b) zavraždenie novonarodeného dieťaťa – v dobe počas pôrodu alebo krátko po ňom, kedy existoval taký telesný a duševný stav na strane ženy, ktorý by zakladal osobitnú skutkovú podstatu trestného činu;
- c) mimoriadne psychické a fyzické stavy matky, ktoré boli výsledkom pôrodných bolestí a
- d) strach z núdze, chudoby, odsúdenia či dokonca fyzického ublíženia alebo snaha o záchranu ženskej hrdosti – predpokladaný nešťastný ďalší osud dieťaťa či správanie otca dieťaťa.

⁴⁵ PAULER, T. *Büntetöjogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 161-168.

⁴⁶ KERECMAN, P. a R. MANIK. *História advokácie na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 109. ISBN 978-80-89447-33-6.

⁴⁷ MALÝ, K. a L. SOUKUP, eds. *Právněhistorické studie 39*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, s. 163. ISBN 978-80-246-1366-6.

⁴⁸ PAULER, T. *Büntetöjogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 161.

Môžeme si všimnúť, že Pauler išiel oproti súčasnej trestnej úprave vraždy novonarodeného dieťaťa ešte ďalej, keďže zohľadnil aj osobitné motivácie ženy – strach z celkového spoločenského odsúdenia či chudoby, teda stav nevyplyvajúci zo samotného pôrodu. Zavraždenie dieťaťa bez existencie uvedených prvkov sa považovalo za vraždu dieťaťa v širšom zmysle a nespadlo pod privilegovanú skutkovú podstatu vraždy novonarodeného dieťaťa matkou. Vražda v širšom zmysle mala byť potrestaná kapitálnym trestom smrti, avšak vražda novonarodeného dieťaťa slobodnou matkou bola sankcionovaná len odňatím slobody v rôznej dĺžke trvania podľa okolností činu.⁴⁹ Podľa nášho názoru išlo o zásadnú diskrimináciu voči páchatel'kám – vydatým ženám, ktoré mali byť za infanticídium vždy potrestané trestom smrti. Páchanie infanticídia totiž do omnoho významnejšej miery ako strach z ťažkej sociálnej a ekonomickej situácie (ktorý bol dôvodom favorizácie nevydatej ženy) ovplyvňovali fyziologické procesy vyplývajúce z pôrodu. Tieto zvláštne negatívne procesy ženy po pôrode zákonodarcovi boli v tej dobe známe, keďže s nimi aj v zákonnej úprave počítal.⁵⁰ Podľa nášho názoru by preto celkom postačovalo, ak by súd zohľadnil toto špecifické fyziologické rozpoloženie, bez ohľadu na skutočnosť, či žena bola vydatá alebo nie.

Objektom trestného činu podľa § 425 bolo výlučne živé novonarodené nemanželské dieťa. Aj keď jeho životaschopnosť nebola nutnou podmienkou pre kvalifikáciu činu ako vraždy novonarodeného dieťaťa (§ 425), jej neprítomnosť (teda ak dieťa nebolo po narodení životaschopné) slúžila ako poľahčujúca okolnosť. Objektívna stránka trestného činu sa zakladala na takom úmyselnom ublížení, nekonaní alebo zanedbaní pomoci, ktoré viedlo k smrti dieťaťa a bolo viazané na čas pôrodu alebo čas bezprostredne po ňom. Trestný čin bol dokonaný smrťou dieťaťa, v opačnom prípade by sa totiž čin posudzoval len ako pokus o vraždu, a to aj vtedy, ak by sa konanie alebo opomenutie matky nepotvrdili

⁴⁹ PAULER, T. *Büntetöjogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 161.

⁵⁰ Od 16. storočia bolo „rozrušenie spôsobené pôrodom“ známe pod názvom „poruchy materského inštinktu vzniknuté po pôrode“, ktoré sa riešili väčšinou v súvislosti so zabitím dieťaťa matkou po pôrode. Tieto druhy vrážd boli nazývané aj melancholické infanticídium. Pomerne vysoký výskyt podobných vrážd viedol lekárov k štúdiu dôvodov (porúch) vedúcich k infanticídiu. Známý psychológ zo 16. storočia – Branco Castello – popísal túto poruchu, aj keď nenavrhol metódy liečenia. Aj napriek tomu spustil v nasledujúcich storočiach vlnu experimentov týkajúcich sa uvedenej poruchy. Pozri SPARKS, R. *Sadness and Support: A Short History of Postpartum Depression* [online]. 2013-05-03, s. 4 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.medicine.uiowa.edu/uploadedFiles/Education/MD/Content/Opportunities_for_Growth/Writing_Program/2013%20Rysavy%20essay.pdf.

ako skutočné príčiny smrti. Zaujímavosťou tejto učebnice bolo ustanovenie § 426, ktoré v rámci trestného postupu zakazovalo rôzne trestné preventívne opatrenia zamerané na zabránenie tomuto trestnému činu – ako bitie slobodných tehotných žien metlou alebo iné ponižujúce tresty,⁵¹ ktorých praktizovanie do tohto obdobia vôbec nebolo zriedkavým javom.⁵²

Vypudením plodu („*Magzat elhajtás*“) podľa § 427 bolo úmyselné a protiprávne usmrtenie plodu alebo vyvolanie pôrodu mŕtveho alebo nevyvinutého dieťaťa. Plod podľa Paulera nebolo možné považovať za osobu, len za súčasť tela matky, čím odôvodňoval miernejšie trestanie tohto činu ako infanticídiá. Pauler teda vo svojej trestnoprávnej teórii vychádzal z rímsko-právnej zásady o nesamostatnosti, právnej závislosti ľudského plodu od jeho matky.⁵³ Štát tento čin trestne postihoval z dôvodu, že jeho záujmom a právom bolo ochraňovať aj svojich budúcich obyvateľov, zároveň sa toto konanie matky podľa jeho slov protivilo jej najsvätejšej povinnosti, bezpečnosti života plodu a jeho telesnej integrity.

V zmysle ustanovenia § 428 boli subjektmi trestného činu – matka, prípadne tretie osoby s matkiným vedomím či súhlasom alebo bez neho. Učebnica rovnako ako rakúsky trestný zákonník na rozdiel od infanticídiá pri aborte nezohľadňovala status nevydatej matky, aj keď ženu mohli k spáchaniu tohto činu, ešte skôr ako pri infanticídiu, viesť pohnútky vyplývajúce zo strachu o následnú ťažkú ekonomickú situáciu alebo z hanby.

Objektom ochrany bol ľudský plod, ktorý „už v sebe skrýval zárodok života“. Jeho vyvinutosť, počatie v manželstve či mimo neho, mali vplyv na mieru zavinenia, čím Pauler čiastočne preberá uvažovanie o diferenciácii právneho statusu plodu z hľadiska jeho vyformovanosti, v minulosti označovanej ako „animovanosť“ (oduševnenie, ľudskosť). Zohľadňovanie vyvinutosti plodu predpokladá uvažovanie o nerovnakom stave plodu v rôznych štádiách tehotenstva. Táto teória vychádzala jednoznačne z predstavy, že v určitej fáze je plod „menej ľudský“ a v inej „ľudskejší“ (najskôr sa riešilo jeho oduševnenie, neskôr sa prihliadalo najmä na jeho veľkosť, rozvinutosť orgánov, údov a pod.). Tieto myšlienky o vyvinutosti

⁵¹ PAULER, T. *Büntetöjogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 163-165.

⁵² Prügelpatent – Výpraskový patent č. 96/1854 r. z., ktorý umožňoval namiesto väzenia alebo k jeho zosťreniu používanie telesných trestov (bitie metlou, palicou).

⁵³ Je známe, že v rímskej spoločnosti deti a ženy nepoživali vysoký morálny status, keďže boli v mnohom závislé od vôle otca rodiny, v tomto zmysle činy infanticídiá a abortu boli celkom bežnou praxou.

a nevyvinutosti plodu, ktoré boli súčasťou mnohých trestných zákonov po stáročia,⁵⁴ na rozdiel od Paulera, v tomto období už vo svojich trestných zákonoch odmietali viaceré európske krajiny. Právne odborné kruhy si uvedomovali, že kontinuálny vývoj plodu nemožno rozdeliť na fázu, v ktorej by plod mal ľudskú povahu, a fázu, v ktorej by bol považovaný za bytosť nerovnocennú s iným životom, a to v dôsledku uskutočnených biologických výskumov, ktoré potvrdili ľudskosť plodu od počatia.⁵⁵

Samotný trestný čin vypudenia plodu spočíval v používaní takých vonkajších nástrojov alebo vnútorných prípravkov – abortificientov, ktoré spôsobovali smrť plodu alebo predčasný pôrod nevyvinutého jedinca. Cieľom konania páchatel'a bolo teda buď pozbavenie života plodu alebo vyvolanie jeho predčasného pôrodu v stave, keď ešte nebol životaschopný. Čin bol dokonaný, ak sa v dôsledku použitých prípravkov plod narodil mŕtvy alebo v takom nevyvinutom stave, ktorý vylučoval možnosť jeho prežitia. V opačnom prípade by išlo len o pokus o trestný čin. Pokiaľ matka s daným konaním nesúhlasila a utrpela ujmu na zdraví alebo jej bola spôsobená smrť, bolo možné, na rozdiel od rakúskeho trestného zákona z roku 1852, aplikovať súbeh trestných činov (súbeh zločinu vypudenia plodu a vraždy), v čom badať inšpiráciu osnovou trestného zákona z roku 1843. Uvedená možnosť potrestať páchatel'a za vraždu i za vypudenie plodu naznačovala, že ustanovenie ochraňovalo primárne ľudský plod. Súbeh bol odôvodnený tým, že zločin vypudenia plodu mal vždy smerovať úmyselne len proti životu plodu. Smrť jeho matky – tehotnej ženy – mohla byť len sekundárnym nedbanlivostným následkom. V opačnom prípade by sa skutok mal posúdiť primárne ako vražda so sekundárnym (príťažujúcim) následkom spočívajúcim v usmrtení plodu. Pauler v ustanovení § 429 navrhoval ukladanie trestov pre páchatel'a zločinu vypudenia plodu podľa rakúskeho trestného zákona z roku 1952 (ABT) a podľa návrhu uhorského trestného zákona z roku 1843.⁵⁶

⁵⁴ „Nezmyselný názor na plod, ktorý má dušu a ktorý dušu nemá, v stredoveku prevzali mnohé zákonníky a ovplyvňoval tvorbu nových zákonníkov v tejto oblasti.“ NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 40.

⁵⁵ RIDDLE, J. M. *Eve's Herbs: A History of Contraception and Abortion in the West*. 3rd ed. Cambridge: Harvard University, 1999, s. 222. ISBN 0-674-27026-6.

⁵⁶ PAULER, T. *Büntetöjogtan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870, s. 167-170.

Zákonný článok V/1878 o zločinoch a prečinoch

Až od prijatia Zákonného článku V/1878 o zločinoch a prečinoch, známeho aj pod názvom Codex Csemegi – Csemegiho zákonník, môžeme hovoriť o prvej ucelenej kodifikácii uhorského trestného práva. V zmysle prijatej zásady *nullum crimen/nulla poena sine lege parlamentaria* trestné právo prestalo mať obyčajový charakter a nadobudlo charakter zákonného práva.⁵⁷ Jeho ustanovenia deklarovali jeho inovatívnosť, humánnosť a väčšiu liberálnosť oproti predchádzajúcim trestným zákonom. Uhorský trestný zák. čl. V/1878 infanticídium („*Usmrtenie novorodeniátka*“) a abort („*Vyhnanie plodu*“) reguloval v 18. hlave s názvom „Zločiny a priestupky proti ľudskému životu“. Ochranu plodu a novonarodeného dieťaťa vymedzoval v ustanoveniach §§ 284 až 286.

Podľa ustanovenia zákona (§ 284), ktoré ustanovovalo zločin za vraždenia novorodeniátka, za infanticídium bola trestne zodpovednou *matka, ktorá úmyselne usmrtila svoje dieťa zrodené mimo manželstva (vulgo concepti) počas pôrodu alebo bezprostredne po pôrode, trestom žalára do piatich rokov.*⁵⁸ Aj Csemegiho zákonník privilegoval spáchanie činu nevydatou matkou, pričom pri vydatej matke paradoxne vôbec nezáležalo na tom, či manžel bol aj skutočným otcom dieťaťa (rozhodnutie Kráľovskej kúrie).⁵⁹ Zmierňujúcim ustanovením vo vzťahu k vydatej matke bolo, ak vykonala prostú vraždu novonarodeného dieťaťa (bez vopred uváženej pohnútky podľa § 279), keďže na túto sa už nevzťahoval trest smrti. Slobodná žena bola potrestaná podľa ustanovenia § 284 TZ aj v prípade, ak jej dieťa splodené mimo manželstva usmrtila iná osoba s jej súhlasom (podľa ustanovení o návodcovi). Súd uvažoval, či v podobných prípadoch, keď za matku konal niekto iný (aj keď ho k činu navádzala), sa má zohľadniť jej osobitný psychický a fyzický stav. Prípady však naznačovali, že aj navádzanie matky na spáchanie činu inou osobou môže plynúť práve z existencie týchto závažných špecifických fyziologických

⁵⁷ KARSAL, K. a Z. SZOMORA. *Criminal Law in Hungary*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010, s. 36. ISBN 978-90-411-3375-5.

⁵⁸ K § 284 TZ: Ustanovenie § 284 nemožno aplikovať na matku, ktorá pri pôrode alebo hneď po pôrode usmrtila svoje v manželstve narodené dieťa, bez rozdielu či bolo splodené manželom alebo iným mužom. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 59/33 z 08. IV. 1933. *Právny obzor*. 1933, roč. 16, s. 701. ISSN 0032-6984.

⁵⁹ KÁDÁR, M. et al. *A Büntető törvénykönyv kommentárja*. 1. kiad. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, s. 1187.

podmienok na strane matky počas alebo po pôrode,⁶⁰ preto bola potrestaná podľa privilegovanej skutkovej podstaty infanticídia, aj keď čin nevykonala vlastnými rukami.

Privilegovanosť skutkovej podstaty, ktorá viedla k zmierneniu trestania oproti inému úmyselnému usmrteniu, bola odôvodnená nasledovnými podmienkami:

1. išlo o plod oddeľujúci sa alebo sa práve oddeľujúci od matkinho tela, čím sa približuje k činu vyhnania plodu (objektívny dôvod),⁶¹
2. oslabený duševný stav slobodnej matky z dôvodu hanby a strachu, ktorý začal pred narodením dieťaťa a počas pôrodu,⁶² a napokon
3. zvláštny psychický stav ženy spôsobený pôrodom⁶³ (subjektívne dôvody).⁶⁴

Predmetom ochrany bolo narodené dieťa, nehľadiac na jeho životaschopnosť. Csemegiho zákonník neurčil presný čas, do ktorého žena mala

⁶⁰ V uvedenom prípade dcéra, ktorá porodila nemanželské dieťa, kričala na svoju matku, aby utopila jej novonarodené dieťa, aby otec nič nezbadal. Nemanželská matka bola potihnutá za infanticídium v zmysle § 284 ako návodkyňa. Matka dcéry – návodkyne bola vinná zo zločinu vraždy, nie zo zločinu usmrtenia dieťaťa, keďže nespĺňala privilegujúce znaky. *Rozhodnutie najvyššieho súdu Československej republiky ve věcech trestních: Zm III 363/34 z 10. IV. 1935.* Praha, 1936, roč. 17, s. 163.

⁶¹ LENDVAY, F. Mládež ako objekt trestných činov. *Právny obzor.* 1934, roč. 17, s. 189. ISSN 0032-6984.

⁶² Stav, ktorý má príčinu vo fyziologických dejoch spojených s pôrodom, ktorý podstatne zoslabuje okolnosť rodičky proti účinku vonkajších okolností k činu pudiacich (núdza, strach pred hanbou).

⁶³ Uvedený dôvod zohľadňuje aj súčasný trestný zákonník z roku 2005.

⁶⁴ Toto privilegium je obmedzené len na dobu, pokiaľ tento stav trvá (pozri Zm IV. 660/31 zo dňa 11. XII. 1931). Podľa uvedeného rozhodnutia zabitie dieťaťa po desiatich dňoch od pôrodu pod uvedený čin už nespadá. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. *Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 660/31 zo dňa 11. XII. 1931. Právny obzor.* 1932, roč. 15, s. 386. ISSN 0032-6984. Najvyšší súd riešil prípad obžalovanej, ktorá porodila svoje nemanželské dieťa a nechala ho na opustenom mieste (poľná cesta v zime), kde zomrelo. Tento čin spáchala až na desiaty deň po pôrode, ale súd usúdil, že obžalovaná bola ešte pod vplyvom bolesti spojených s pôrodom. Ďalej sa súd zaoberal skutočnosťou, že žalovaná sa rozhodla usmrtiť dieťa z dôvodu hanby, že porodila dieťa mimo manželstva a mala veľké starosti ohľadne svojej budúcnosti a výchovy a výživy novonarodeného dieťaťa. Preto Najvyšší súd označil rozhodnutie nižšieho porotného súdu, ktorý čin kvalifikoval ako vraždu (§ 278, pozn. tento zákon za vraždu považoval len úmyselné usmrtenie s vopred uváženou pohnútkou), za mylné a posúdil ho ako zločin úmyselného zabitia človeka v zmysle ustanovenia § 279 TZ (pozn. úmyselné usmrtenie bez existencie vopred uváženej pohnútky).

zabiť svoje dieťa po pôrode, posudzovala sa len existencia mimoriadneho psychického stavu ženy.⁶⁵

Abort – vyhnanie plodu – upravoval uhorský trestný zákon nasledovne: „*Páchatel'ka – tehotná žena, ktorá svoj plod úmyselne vyhnala, usmrtila alebo to dala vykonať niekým iným, bola potrestaná, ide-li o tehotenstvo vzniknuté mimo manželstva,*⁶⁶ *žalárom do dvoch rokov, ináč žalárom do troch rokov. Rovnaký trest stihol toho, kto spáchal tento zločin so svolením tehotnej ženy; dopustil-li sa ho však zo zisťnosti, bol potrestaný žalárom do piatich rokov*“ (§ 285). Páchatel'kou činu mohla byť v zmysle § 285 samotná tehotná žena – slobodná, ktorá buď priamo alebo prostredníctvom iného úmyselne vyhnala plod. Po prvý raz od trestného zákona Jozefa II. sa pri aborte vyskytuje status slobodnej matky, ktorý jej poskytuje zmiernený trest, keďže sa u nej predpokladala zložitejšia so-

⁶⁵ Výraz „hneď“ po pôrode“ znamená v dobe, kedy ešte trval u rodičky mimoriadny duševný stav vyvolaný pôrodom, ktorý môže trvať i niekoľko dní. § 146. *Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. s komentárom* [online]. 2005, s. 181 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf.

⁶⁶ Zločin usmrtenia dieťaťa len tá matka môže spáchať, ktorá usmrtí svoje dieťa porodené mimo manželstva. Rozhodujúca je tá skutočnosť, či matka počas porodenia dieťaťa žila v zákonnom manželstve. Tá žena, ktorej muž žije, nemôže byť považovaná za žijúcu mimo manželstva, dokiaľ nebola zákonne rozvedená so svojím mužom. JURECKÝ, I. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Uznesenie zo dňa 3. februára 1921. *Právny obzor*. 1921, roč. 4, č. 3, s. 76. ISSN 0032-6984. Najvyšší súd ČSR sa v roku 1921 zaoberal prípadom infanticídiu (úmyselné usmrtenie dieťaťa), ktorý na nižšom stupni riešila súdna tabula, pričom obžalovanú uznala za vinnú zo spáchania zločinu podľa ustanovenia § 284 TZ. Súdna tabula zistila, že dieťa bolo splodené od nemanželského otca. Súdna tabula považovala obžalovanú za vydatú, avšak keďže manžel obžalovanej bol nezvestný 5 rokov, bol tu možný predpoklad, že zomrel vo vojne. Súdna tabula za rozhodujúcu okolnosť považovala to, že dieťa bolo splodené nemanželským otcom a z uvedeného dôvodu považovala usmrtené dieťa za porodené z manželstva, a napriek tomu kvalifikovala čin podľa § 284. Toto stanovisko však Najvyšší súd označil za mylné, pretože zločin usmrtenia dieťaťa v zmysle § 284 mohla spáchať len žena, ktorá usmrtila svoje dieťa zrodené mimo manželstva. Pre správne vysvetlenie zákona bolo rozhodujúce, či matka počas pôrodu žila v zákonnom manželstve. Žena, ktorej muž žil, nemohla byť považovaná za žijúcu mimo manželstva, pokiaľ zákonným spôsobom nebola odlúčená od svojho muža. Preto podľa názoru Najvyššieho súdu súdna tabula najprv musela zistiť, či manžel obžalovanej žil počas pôrodu usmrteného dieťaťa, aby následne mohla použiť príslušné ustanovenie § 284 TZ. Z uvedeného rozsudku teda jasne vyplýva, kto je a môže byť páchatel'om trestného činu usmrtenia novorodenička (len matka, ktorá porodila dieťa mimo manželstva). Ak by matka porodila svoje dieťa v existujúcom manželstve, ktoré by nebolo rozvedené, bola by potrestaná podľa ustanovenia o úmyselnom usmrtení, a teda nevzťahovala by sa na ňu privilegovaná skutková podstata usmrtenia novorodenička v zmysle § 284 TZ.

ciálna a ekonomická situácia ako u ženy vydatej.⁶⁷ Nemanželský pôvod dieťaťa a status nevydatej slobodnej matky pre ňu tiež znamenal všeobecné odsúdenie a diskrimináciu nielen v súkromnom, ale aj vo verejnom živote. Z týchto dôvodov možno považovať ustanovenie pozitívne zohľadňujúce okolnosť splodenia dieťaťa mimo manželstva za relatívne humanizujúce oproti predchádzajúcemu stavu, kedy sa súd zložitou ekonomickou a sociálnou situáciou nevydatej matky v prípade abortu nezaoberal. Prinajmenšom do začiatku 20. storočia boli ženy odkázané na živiliteľa rodiny, preto bolo veľmi potrebné riešiť tento závažný problém aj zo strany štátu, minimálne zohľadnením podobne ťažkých životných okolností. Na druhej strane, ak vydatá tehotná žena otehotnela mimo manželstva a jej živiliteľ – manžel tento skutok odhalil, mohla ju čakať podobne zlá, ak nie horšia situácia. Takisto slobodná matka mohla mať vďaka svojmu pôvodu omnoho lepší východiskový stav ako žena vydatá, ktorá sa práve v dôsledku ťažkej životnej sociálnej a ekonomickej situácie mohla uchýliť k takémuto závažnému konaniu. V tomto zmysle by bolo možno vhodnejšie zakotviť poľahčujúcu okolnosť spočívajúcu v núdzi (sociálneho/ekonomického charakteru), ktorá by zmiernila trest pre páchatelku.

Ak čin spáchala samotná tehotná žena, alebo tretia osoba s jej súhlasom, vzťahovala sa na ňu miernejšia sankcia, ktorá mohla naznačovať postupné smerovanie zákonodarcu v 19. storočí k vytvoreniu takej právnej úpravy, ktorá by samotnú tehotnú ženu buď privilegovala alebo celkom vyňala spod trestnej zodpovednosti za takýto čin, v dôsledku rozšírenia teórie o právnej závislosti plodu na tele jeho matky.

Objektom ochrany trestného činu vyhnania plodu mal byť len ľudský plod, nie život a zdravie matky, čo potvrdil aj Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí z roku 1935, ktorý uviedol, že ak páchatelkou trestného činu vyhnania plodu môže byť aj samotná tehotná žena, ustanovenie nemôže byť zamerané primárne na jej ochranu.⁶⁸ Ide o potvrdenie zásady, že páchatelom nemôže byť tá osoba, na ktorej ochranu je ustanovenie zákona

⁶⁷ Judikatúra neuznala za poľahčujúcu okolnosť v prípade usmrtenia plodu vydatou ženou ani väčší počet detí v rodine (Büntetó Jog Tára LXVII. 313). Pozri BALCAR, J. Vestník: Ukľádání trestu. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, č. 1, s. 37. ISSN 0032-6984.

⁶⁸ Ustanovenie § 285 TZ bolo dané na ochranu plodu tehotnej ženy a nie na ochranu jej života. To, že objektom trestného činu je plod, dokazuje aj skutočnosť, že sa uvedeného činu môže dopustiť aj sama tehotná matka. Pokiaľ teda čin smerujúci k vyhnaniu plodu zasiahol aj jej zdravie alebo život, treba ho posúdiť podľa ustanovení §§ 290 TZ, resp. 310 TZ. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 522/34 z 29. V. 1935. *Právny obzor*. 1935, roč. 18. ISSN 0032-6984.

určené. V zmysle uvedeného prístupu tehotná žena mala byť chránená podľa osobitných ustanovení zákona (napríklad podľa ustanovení o vražde), nie podľa ustanovení o usmrtení plodu.

Spáchanie činu tretou osobou so súhlasom tehotnej ženy (§ 285) bolo postihované rovnako (tri roky žalára), ako keby ho spáchala samotná tehotná žena. Samozrejme, na aplikáciu uvedenej privilegovanej podstaty bolo nutné, aby k otehotneniu ženy došlo mimo manželstva. Osobitne prirážajúcou okolnosťou bolo, ak subjekt trestného činu spáchal skutok zo ziskuchtivosti – pre finančné obohatenie, a taktiež, ak k vyhnaniu plodu tehotná žena nedala súhlas.⁶⁹ Kvalifikovaná skutková podstata s najprísnejším trestom spočívala v zasiahnutí sekundárneho objektu trestného činu, ergo života alebo zdravia tehotnej ženy. Preto, ak tehotná žena na následky činu zomrela,⁷⁰ páchatel' bol postihnutý káznou od desiatich do pätnástich rokov,⁷¹ a do úvahy tiež prichádzal súbeh trestných činov. Na kvalifikáciu činu sa nevyžadovalo, aby bol skutok dokonaný, stačilo, ak došlo k pokusu o jeho spáchanie.⁷² Za pokus o vyhnutie plodu nemohla byť považovaná situácia, ak došlo k vypudeniu dieťaťa, ale dieťa v dôsledku činu nezomrelo, a až následne kvôli iným okolnostiam nesúvisiacim s činom došlo k jeho smrti.⁷³ (Zm III 805/25 z 18. X. 1926).

⁶⁹ SLÁVIK, M. ed. *Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch*. 1. vyd. Myjava: Tiskárna Daniela Pažického, 1919. 224 s.

⁷⁰ Zločin vyhnania plodu podľa § 285 ods. 2 TZ, prevedený lekárom tak nedbanlivo, že z toho nastala smrť poškodenej, je v materiálnom súbehu s trestným činom zabitia z nedbanlivosti podľa §§ 290, 291 TZ. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 522/34 z 29. V. 1935. *Právny obzor*. 1935, roč. 18. ISSN 0032-6984. Porušenie dvoch právnych statkov samostatne chránených a nestojacich v celkovej závislosti jeden od druhého, tvorí materiálny súbeh v zmysle § 96 TZ. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 197/35 z 18. VI. 1935. *Právny obzor*. 1935, roč. 18, s. 358. ISSN 0032-6984.

⁷¹ § 286. *Törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről*. 1878. évi V.

⁷² Pri riešení trestnosti pokusu v tomto zákone poukazujeme na rozsudok Najvyššieho súdu (Zm III 805/25 z 18. X. 1926), ktorý uznal za mylné tvrdenie obhajcu obvinenej, že skutok nemôže spadať pod zločin vyhnania plodu, ak išlo len o pokus tohto činu. Obhajca namietal, že pokus je trestný len pri zločinoch, kde to zákon výslovne ustanovuje. Najvyšší súd však zmätočnú sťažnosť zamietol ako bezdôvodnú, keďže § 65 TZ stanovil, že pokus zločinu má byť potrestaný vždy, pokus prečinu len vtedy, ak to zákon výslovne ustanovuje. Odohnanie plodu tehotnou ženou aj inou osobou s jej súhlasom je vždy zločinom. Preto podľa uvedeného ustanovenia je pokus trestný. NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm III 805/25 z 18. X. 1926. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 297. ISSN 0032-6984.

⁷³ Nie je pokusom vyhnania plodu, ak plod síce prišiel na svet, ale žil potom a jeho smrť nie je v príčinnom vzťahu s vyhnaním.

Podobne, ako v rakúskom trestnom zákone z roku 1852, pre zločin vyhnania plodu nemal byť dôležitý stupeň vývoja plodu. Relevantným však bolo, či plod v čase jeho potratu existoval (inak išlo o absolútne nespôsobilý predmet útoku) a či bol životaschopný.⁷⁴ Aj keď súd konštatoval, že stupeň vývoja plodu nebol rozhodujúci pre posúdenie skutku, riešenie prítomnosti životaschopnosti plodu (obdobie, keď plod je schopný prežiť mimo tela matky) je jednoznačne podmienkou dosiahnutia určitého stupňa vývoja plodu, a preto považujeme rozhodnutie za sčasti rozporuplné.

V období prvej svetovej vojny (1914 – 1918) došlo k zvýšeniu početnosti v tej dobe typicky ženských trestných činov – usmrtenia novorodiatka, vyhnania plodu, čo bolo spôsobené zhoršenými podmienkami materiálneho zabezpečenia rodín, ťažkosťami vyplývajúcimi z vojnových udalostí a neprítomnosťou mužov, ktorí vykonávali vojenskú službu.⁷⁵ Príčinou mohol byť tiež nedostatok bytov,⁷⁶ rozšírenie nemanželských pomerov, ľahkomyselnosť a mravná laxnosť v čase vojny.⁷⁷ Tieto činy boli jednou z najcharakteristickejších známkov povojnovej zločinnosti a ich počet sa oproti predvojnovému obdobiu zvýšil päťnásobne. Išlo o tzv. latentné formy zločinnosti, keďže prakticky takmer celkom záviseli od oznámenia dotknutej osoby.⁷⁸

Zákonná úprava až do polovice 20. storočia ostala takmer nezmenená,⁷⁹ keďže určité ustanovenia Csemegiho zákonníka platili v Uhorsku až

⁷⁴ Zm III. 226/24 pre skutkovú podstatu zločinu vyhnania plodu nie je rozhodujúci vek plodu (GXXI/383); treba však zistiť, že tu bol skutočne plod (V. 94), a to plod v čase jeho vyhnania životaschopný. Pozri NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 76.

⁷⁵ SOLNAŘ, V. *Zločinnost v zemích českých v letech 1914 – 1922: S hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. 1. vyd. Praha: Knihovny Sborníku věd právnických a státních, 1931, s. 73-82.

⁷⁶ „Povojnové pomery, ako aj vojnové pomery dotkli sa horšie sudetských Nemcov než Čechov. Aký teda div, že došlo k prázdny kolískam Nemcov. Každé sociálne zlo pôsobí na nás viac, tiež bytová núdza.“ SIMM, H. [DNSAP]. *Stenoprotokol ze schůze č. 133* [1928-03-13].

⁷⁷ KOPPFELDS, S. Die Kriminalität der Frau im Kriege. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 137. ISSN 0032-6984.

⁷⁸ SOLNAŘ, V. *Zločinnost v zemích českých v letech 1914 – 1922: S hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. 1. vyd. Praha: Knihovny Sborníku věd právnických a státních, 1931, s. 17.

⁷⁹ Obdobie Slovenského štátu v súlade s Ústavou SR (zákon č. 185/1939 Sl. z. o Ústave Slovenskej republiky) so sebou priniesol novú trestnoprávnu úpravu ochrany plodu, a to konkrétne v zákone č. 66/1941 Sl. z. o ochrane plodu, ktorý reálne sprísnil trestnosť zločinu vyhnania plodu, a tiež zaviedol trestnosť výroby, dovozu, predaja a rozširovania an-

do prijatia Socialistického trestného zákonníka. Tento stav zapríčinil zákon č. 11/1918 Zb. z. a n., ktorý recepčnou normou (čl. 2) konštatoval, že všetky dovtedajšie krajinské a ríšske zákony a nariadenia zostanú v platnosti. Rakúsky trestný zákonník v znení z roku 1852, platný na českom území, sa preto ani od vzniku prvej ČSR na naše územie nevzťahoval a platil tu starý uhorský trestný zákon z roku 1878. V Česko-slovenskej republike tak až do roku 1950 existoval dualizmus trestného práva, a tým aj právnej úpravy abortu a infanticídia.

Pre 20. storočie je príznačné rozšírenie trestnoprávnych teórií usilujúcich sa presadiť zmeny vtedy ešte pomerne konzervatívnej právnej úpravy, najmä v prípade umelých potratov, ktorá za každých okolností potrat trestnoprávne postihovala. Najväčší tlak bol vyvíjaný na presadenie zdravotných indikácií potratu. Zároveň silneli hlasy po vypracovaní zákonov, ktoré by buď vykonávanie potratov celkom liberalizovali alebo aspoň zúžili trestnú zodpovednosť samotnej tehotnej ženy za tento čin,⁸⁰ k čomu, ako sme uvádzali, postupne smerovali právne úpravy v 19. storočí.

Obdobie prvej polovice 20. storočia možno celkovo nazvať intenzívnym politicko-právnym bojom kresťanských konzervatívcov a socialistických liberálov o to, či nenarodené dieťa bude alebo nebude považované za ľudský život právne rovnocenný so životom dieťaťa po narodení. Pohľad na novodobé interrupčné i trestnoprávne úpravy nám dáva jasnú odpoveď, kto v tomto liberálno-konzervatívnom boji napokon zvíťazil.

Záver

Trestné zákony platné na území Slovenska v 19. storočí priniesli radikálne zmeny do trestnej úpravy deliktov abortu a infanticídia. Týkali sa najmä zmierňovania trestného postihovania týchto skutkov, ktoré však často záviselo od existencie osobitných podmienok na strane ženy. Ak

tikonceptných prostriedkov. Pozri TAKÁČ, M. a P. ZÁTURECKÝ. *Československé trestné hmotné právo platné na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Právnická jednota, 1948. 552 s. Pozri aj KÜHN, Z. *Ochrana ľudského plodu v trestním právu*. 1. vyd. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998, s. 16. ISBN 80-238-3605-6.

⁸⁰ Bližšie o osnovách MILOTA, A. *Zákonodarná hliadka: Přípravné osnovy trestného zákona o zločinoch a prečinoch a zákona priestupkového*. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 26. ISSN 0032-6984. Pozri OČENÁŠEK, M. *Osnova zákona o vyhnání plodu*. *Právny obzor*. 1933, roč. 16, č. 3, s. 72. ISSN 0032-6984. Pozri tiež NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971, s. 73. Pozri aj LENDVAY, F. *Mládež ako objekt trestných činov*. *Právny obzor*. 1934, roč. 17, s. 190. ISSN 0032-6984.

tieto podmienky, prípadne vlastnosti páchatel'ka nespĺňala, bola postihovaná podľa všeobecných ustanovení o vražde, za ktorú ešte aj v 19. storočí podľa niektorých zákonov hrozil trest smrti. Osobitná privilegujúca okolnosť na strane páchatel'ky infanticídia, ktorá mala zabezpečiť právne zohľadnenie jej ťažšej ekonomickej situácie, spočívala v statusovej vlastnosti nevydatej matky, ktorá sa neskôr začala zohľadňovať aj u páchatel'ky abortu. Táto statusová vlastnosť aj keď v období 19. storočia mala svoje opodstatnenie, v určitých prípadoch mohla pôsobiť ako silne diskriminujúci prvok voči vydatým ženám. Zásadnú liberálnu zmenu priniesol aj rakúsky trestný zákonník z roku 1852, spočívajúcu v nepriamom zakotvení vitálnej indikácie potratu, ktorá sa mala aplikovať v prípadoch krajnej núdze, na základe zásady proporcionality. V tomto období dochádza tiež k obnoveniu rímsko-právnej zásady o právnej závislosti plodu od tela matky „*pars vel portio viscerum matris*“, ktorú zakotvil rakúsky trestný zákonník pri úprave krajnej núdze a vo svojej učebnici ju zastával tiež Tivadar Pauler. Táto zásada sa postupne pretavila aj do moderných trestných zákonov v 20. storočí. Zaujímavosťou je aj riešenie podmienky životaschopnosti či vyvinutosti plodu v zákonoch 19. storočia, ktorá už bola v tej dobe odmietnutá väčšinou európskych zákonov, ako ničím nepodstatnená vlastnosť plodu, ktorá vychádzala z prekonanej aristotelesovej filozofie o postupnom „pol'udšťovaní plodu“. Aj keď sme do nášho práva zaviedli, podľa mnohých, výrazne pokrokovú právnu úpravu, diferenciácia morálneho statusu plodu na etapu do 12. týždňa tehotenstva, kedy nenarodené dieťa nie je nijako chránené (keďže žena môže podstúpiť potrat z akéhokolvek dôvodu), a etapu po 12. týždni tehotenstva, kedy je ľudský plod čiastočne právom chránený, znamená výraznú reminiscenciu na právne úpravy Tereziánskeho a Ferdinandovho kódexu zo 17. a 18. storočia.

Väčšina prác zaoberajúcich sa problémom infanticídií a abortov, rovnako ako naša štúdia, začína konštatovaním, že vykonávanie abortov a infanticídií je také staré ako história ľudstva. Mali by sme si však uvedomiť, že ich odveké vykonávanie nie je dôvodom na ich absolútne tolerovanie a ospravedlňovanie, keďže sa tým neodlišujú od iných negatívnych javov v spoločnosti, s ktorými sa právo muselo aj v moderných podmienkach vysporiadať. Právo by malo nájsť cestu, ktorá by na jednej strane z hľadiska trestného práva zohľadňovala špecifické okolnosti na strane žien, ktoré k týmto činom vedú, na druhej strane je však potrebné zaoberať sa zabezpečením preventívnych opatrení na predchádzanie týmto činom, podporovať inštitúcie pomáhajúce ženám v núdzi a psycho-

logické poradenstvo zamerané na pomoc ženám v dobe ich psychickej tiesne (myšlienky na potrat, popôrodné depresie), ktoré by mohlo viesť k zníženiu početnosti tohto patologického javu. V neposlednom rade posúvať verejnú mienku k vyšším morálnym hodnotám, prostredníctvom osvetových kampaní, ktoré budú zvyšovať kultúrno-spoločenské hodnotenie ženy ako matky a samotný morálny status nenarodených a novonarodených detí.

Zoznam bibliografických odkazov

- ARNOLD, B. a N. L. WICKER, eds. *Gender and the Archaeology of Death*. 1st ed. Plymouth: AltaMira, 2001. 232 s. ISBN 978-0-7591-0137-1.
- BALCAR, J. Vestník: Ukládání trestu. *Právní obzor*. 1927, roč. 10, č. 1, s. 33 a nasl. ISSN 0032-6984.
- BÉLI, G. *Magyar jogtörténet: A tradicionális jog*. 1. kiad. Budapest; Pécs: Dialóg Campus, 1999. 371 s. ISBN 963-9123-12-9.
- BIANCHI, L. et al. *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu: 1848 – 1945*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971. 448 s.
- BRAMBRING, A. *Kindestötung: (§ 217 A.F. STGB)*. 1. Aufl. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2010. 189 s. ISBN 978-3-11-024832-6.
- COLEMAN, E. R. L'infanticide dans le Haut Moyen Age. *Annales: Histoire, Sciences Sociales*. 1974, vol. 29, no. 2, s. 315-335. ISSN 0395-2649.
- Constitutio criminalis aneb hrdelnj prawnj rzad*. 1. vyd. Wjden: J. T. Trattner, 1769.
- Constitutio Criminalis Theresiana* [Latin version] [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/en/index.php?request=show_tei_digidoc&docId=rec1293533486_236&client=.
- CUMMINS, J. *Great Rivals in History: When Politics Gets Personal*. 2nd ed. San Diego, CA: Thunder Bay, 2013. 367 s. ISBN 978-1-60710-865-8.
- Forma Processus Iudicii Criminalis: Seu Praxis Criminalis. Josepho I. dicata anno M. DCC. XVII. In: *Corpus Iuris Hungarici*. Art. LXVII. Circumstantiae alleviantes. „Quando foetus, necdum suit animatus, et abortus adhuc medio tempore inter conceptionem et partum accidit.“

- GYLÁNYI, E. *The Hungarian Legislation Concerning Infanticide: A Historical Overview and the Criminological Background* [online]. 2010, no. 1, s. 327-332 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_1/327.pdf.
- HAGEMEISTER, E. F. a J. B. A. SAMHABER. *Allgemeines Gesetz über Verbrechen, und derselben Bestrafung* [online]. Wien, 1787 [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://reader.digitale-sammlungen.de/en/fs1/object/display/bsb10394362_00001.html?contextSort=score%2Cdesce nding&contextType=scan&contextRows=10&context=92.
- JURECKÝ, I. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Uznesenie zo dňa 3. februára 1921. *Právny obzor*. 1921, roč. 4, č. 3, s. 29-71. ISSN 0032-6984.
- KÁDÁR, M. et al. *A Büntető törvénykönyv kommentárja*. 1. kiad. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968. 1826 s.
- KADLEC, K. *Verböczyho Tripartitum a soukromé právo uherské a chorvatské šlechty v něm obsažené*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. 309 s.
- KARSAI, K. a Z. SZOMORA. *Criminal Law in Hungary*. 1st ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. 232 s. ISBN 978-90-411-3375-5.
- KERECMAN, P. a R. MANIK. *História advokácie na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011. 656 s. ISBN 978-80-89447-33-6.
- KOPPFELS, S. Die Kriminalität der Frau im Kriege. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 136-138. ISSN 0032-6984.
- KÜHN, Z. *Ochrana lidského plodu v trestním právu*. 1. vyd. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998. 63 s. ISBN 80-238-3605-6.
- LENDVAY, F. Mládež ako objekt trestných činov. *Právny obzor*. 1934, roč. 17, s. 189-216. ISSN 0032-6984.
- Magyar törvénykezési szótár*. 1. kiad. Pesten: Trattner-Karólyi, 1837. 94 s.
- MALÝ, K. a L. SOUKUP, eds. *Právněhistorické studie 39*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 370 s. ISBN 978-80-246-1366-6.
- MILOTA, A. Zákonodarná hliadka: Přípravné osnovy trestného zákona o zločinoch a prečinoch a zákona priestupkového. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 25-27. ISSN 0032-6984.

- MOSNÝ, P. a L. HUBENÁK. *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. 1. vyd. Košice: Aprilla, 2008. 376 s. ISBN 978-80-89346-02-8.
- MUTHULAKSHMI, R. *Female Infanticide: Its Causes and Solutions*. 2nd ed. New Delhi: Discovery Publishing House, 2003. 144 s. ISBN 81-7141-383-8.
- NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1971. 234 s.
- NOONAN, J. T. ed. *The Morality of Abortion: Legal and Historical Perspectives*. 1st ed. Cambridge: Harvard University, 1970. 276 s.
- NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm III 805/25 z 18. X. 1926. *Právny obzor*. 1927, roč. 10, s. 297. ISSN 0032-6984.
- NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 197/35 z 18. VI. 1935. *Právny obzor*. 1935, roč. 18, s. 358. ISSN 0032-6984.
- NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 522/34 z 29. V. 1935. *Právny obzor*. 1935, roč. 18. ISSN 0032-6984.
- NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 59/33 z 08. IV. 1933. *Právny obzor*. 1933, roč. 16, s. 701. ISSN 0032-6984.
- NUSSBAUM, Th. a J. SOUKUP. Rozhodnutia Najvyššieho súdu vo veciach trestných: Zm IV 660/31 zo dňa 11. XII. 1931. *Právny obzor*. 1932, roč. 15, s. 386. ISSN 0032-6984.
- OČENÁŠEK, M. Osnova zákona o vyhnání plodu. *Právny obzor*. 1933, roč. 16, č. 3, s. 65-97. ISSN 0032-6984.
- PAULER, T. *Büntetójoftan*. 2. kiad. Pest: Pfeifer Ferdinand, 1870. 538 s.
- POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2011. 296 s. ISBN 978-80-89447-47-3.
- RIDDLE, J. M. *Eve's Herbs: A History of Contraception and Abortion in the West*. 3rd ed. Cambridge: Harvard University, 1999. 352 s. ISBN 0-674-27026-6.
- Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních: Zm III 363/34 z 10. IV. 1935*. Praha, 1936, roč. 17, s. 163.

- SCHULTZ, L. G. Child Sexual Abuse in Historical Perspective. In: J. R. CONTE a D. A. SHORE, eds. *Social Work and Child Sexual Abuse*. 1st ed. New York: Haworth, 1982, s. 21-35. ISBN 0-917724-98-4.
- SIMM, H. [DNSAP]. *Stenoprotokol ze schůze č. 133* [1928-03-13].
- SLÁVIK, M. ed. *Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch*. 1. vyd. Myjava: Tiskárna Daniela Pažického, 1919. 224 s.
- SOLNAŘ, V. *Zločinnost v zemích českých v létech 1914 – 1922: S hlediska kriminální etiologie a reformy trestního práva*. 1. vyd. Praha: Knihovny Sborníku věd právních a státních, 1931. 138 s.
- SPARKS, R. *Sadness and Support: A Short History of Postpartum Depression* [online]. 2013-05-03. 14 s. [cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.medicine.uiowa.edu/uploadedFiles/Education/MD/Content/Opportunities_for_Growth/Writing_Program/2013%20Rysavy%20essay.pdf.
- SZEGHYOVÁ, B. Tresty v súdnej praxi miest v 16. storočí. In: *Kriminalita, bezpečnosť a súdnictvo v minulosti miest a obcí na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007, s. 97-114. ISBN 978-80-223-23024.
- SZEGHYOVÁ, B. Žena a zločin vo východoslovenských mestách v 16. storočí. In: T. LENGYELOVÁ, ed. *Žena a právo: Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. 1. vyd. Bratislava: Academic Electronic, 2004, s. 66-85. ISBN 80-88880-59-9.
- ŠA – TT; MG – TT. *Processus Criminalis contra Annam Fabuss: Infanticidii*. In: *Processualia*. 1833, inv. č. 18-137-7, druh ukl. jednotky 107.
- TAKÁČ, M. a P. ZÁTURECKÝ. *Československé trestné hmotné právo platné na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Právnická jednota, 1948. 552 s.
- TIESLER, V. a A. CUCINA, eds. *New Perspectives on Human Sacrifice and Ritual Body Treatments in Ancient Maya Society*. 1st ed. New York: Springer, 2008. 329 s. ISBN 978-0-387-09524-0.
- TINÁK, B. *Na hrote trňa: O práve na život od počatia po prirodzenú smrť*. 1. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2002. 213 s. ISBN 80-7162-383-0.
- TINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2004. 413 s. Každodenní život 19. ISBN 80-7203-565-7.

Törvénycikk a magyar büntetőtvénycsönyv a büntettekről és vétségekről.
1878. évi V.

Trestný zákon č. 117/1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch.

Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. s komentárom [online]. 2005. 702 s.
[cit. 2014-02-02]. Dostupné na: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf.

VIKTORY, J. Právnemu obzoru do nového roku. *Právny obzor*. 1950,
roč. 33, č. 1, s. 1-2. ISSN 0032-6984.

VOJÁČEK, L. a K. SCHELLE. *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Os-
trava: Key, 2007. 450 s. ISBN 978-80-87071-43-4.

*Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o ochrane plo-
du, jeho vzniku a o zmene §§ 285, 286 trestného zákona a §§ 423 až
427 vojenského trestného zákona* [1941-03-25] [online]. 1941
[cit. 2014-02-02]. Dostupné na: <http://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=359>.

Mgr. Eva Repková

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
eva.repkoval9@gmail.com